

ПЕРСОНАЛІЇ

УДК 343.2

ГРИГОРІЙ ЯХИМОВИЧ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ГРОМАДСЬКИЙ І ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ: ВІХИ ЖИТТЯ ТА РОЛЬ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ВІДРОДЖЕННІ ГАЛИЧИНИ В ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТОЛІТТЯ

І. Бойко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

Проаналізовано громадську і політичну діяльність Григорія Яхимовича – видатного українського громадського і політичного діяча у контексті національного відродження Галичини в першій половині ХІХ століття. Охарактеризовано життєвий і творчий шлях Г. Яхимовича. Розкрито передумови і наслідки національного відродження у Галичині в першій половині ХІХ століття. Значну увагу приділено аналізу впливу Григорія Яхимовича на національне відродження у Галичині в досліджуваний період.

Зазначено, що Г. Яхимович відіграв важливу роль для відродження національної свідомості українців Галичини. Його діяльність як священнослужителя, науковця, громадсько-політичного та на чолі голови Головної Руської Ради заклала духовний фундамент для боротьби за відродження Української держави на початку ХХ століття, а також давала новому поколінню українських політичних діячів упевненість у правоті своїх державницьких домагань. Сучасна політична ситуація в Україні підвищує інтерес до політичних поглядів Г. Яхимовича, що має сприяти об'єднанню української нації з метою збереження національної державності. Інтелектуальна спадщина Г. Яхимовича займає визначне місце в історії українського народу. Історико-правові дослідження його цікавих політичних поглядів є значним внеском у сучасні процеси державотворення в Україні.

Ключові слова: національне відродження, Григорій Яхимович, Головна Руська Рада, Галичина, Австрійська імперія.

Сучасні виклики на шляху утвердження Української держави надають особливої актуальності історичного досвіду участі українців у демократизації суспільного життя нової та новітньої доби. Серед українських історичних постатей у першій половині ХІХ століття не так багато тих, чий внесок у національне відродження українського народу настільки вагомий, як Григорія Івановича Яхимовича. Саме з участю Г. Яхимовича та інших українських громадських і політичних діячів було розроблено програму першої української політичної організації у Галичині, заявлено про єдність усього 15-мільйонного українського народу і підтримано національні права всіх поневолених народів Австрійської імперії.

Як відомо, унаслідок першого поділу Речі Посполитої (1772 року) між Австрією, Пруссією і Росією Галичину приєднала Австрійська монархія, а 1774 року за Кючук-Кайнарджійським мирним договором, укладеним між Росією і Туреччиною, Австрія також приєднала й Буковину. Ще у першій половині ХVІ століття (1526 року) Австрія поширила владу на Угорщину, в складі якої перебувало Закарпаття [9, с. 8]. Отже, у другій половині ХVІІІ століття усі західноукраїнські землі опинилися під владою Австрійської монархії. Приєднавши Галичину, австрійський

уряд штучно об'єднав українські та польські землі в один адміністративний коронний край – Королівство Галичини і Володимирії з центром у Львові, встановивши офіційні назви Східної та Західної Галичини. Східна Галичина була населена переважно українцями, Західна – поляками. Поділ на Східну і Західну Галичину, який виник за часів Австрії, є умовним. Насправді за історичною традицією називатися Галичиною мають право тільки українські землі [4, с. 42]. Адже Галичина – це споконвічна українська територія, на якій з давніх-давен проживали великі союзи слов'янських племен дулібів (з ними на сході межували деревляни, а ще далі – поляни), бужан, волинян та хорватів. Ідеться про IV–V століття н. е., коли зафіксовані літописні згадки про ці племена. На території Галичини виникли перші державні утворення слов'ян – Антський племінний союз, Велика Хорватія, Союз дулібів-волинян [15, с. 148–150]. Від IX століття Галицькі землі стали складовою частиною ранньої української держави – України-Руси. Її спадкоємицею і наступницею стала Галицько-Волинська держава, яка продовжила державотворчі традиції на українських землях [10, с. 273].

Наприкінці XVIII – на початку XIX століть європейські народи почали усвідомлювати національну самобутність, вони поступово переосмислювали важливість таких понять, як «народність», «нація», «права народу». Національні й соціальні питання викликали гострий інтерес в українців, які почали виступати за культурне відродження й пробудження української нації. Упродовж першої половини XIX століття на західноукраїнських землях розгортався національно-визвольний рух, який характеризувався активною боротьбою українців спочатку за свої культурні, а згодом політичні права. Соціально-політичні умови, в яких відбувалося українське націотворення на західноукраїнських землях, були значно складнішими, ніж на Наддніпрянщині, де зростанню національної свідомості сприяла пам'ять про Українську козацьку державу. Специфіка національного відродження на західноукраїнських землях полягала у тому, що основним носієм української національної ідеї було греко-католицьке духовенство.

Особливу місію з національного відродження у Галичині виконала Українська греко-католицька церква (далі – УГКЦ), яка підтримувала в народі прагнення до свободи, любов до рідної землі мови, історії. У XIX – в першій половині XX століття єпископи та священники УГКЦ були активними учасниками культурного, політичного, економічного та духовного відродження українського народу. Автором музики гімну України став священник Михайло Вербицький. УГКЦ відіграла і відіграє важливу роль у духовному й культурному житті, збереженні національної та мовної ідентичності українців. У суспільному і громадському житті УГКЦ обстоювала й обстоює право українського народу на незалежну соборну державу та становлення в ній громадянського суспільства. На українських землях, де діяла і діє УГКЦ, простежувався найвищий рівень української національної свідомості, в чому її велика заслуга. Греко-католицькими священниками та іншими представниками української інтелігенції на початку XIX століття було сформовано українську національну ідею як основу єдності українців, які усвідомлювали себе як окрема нація (народ) з власною територією, історією, мовою, культурою, традиціями, правом на створення своєї держави тощо. Складовими української національної ідеї були: розуміння греко-католицьким духовенством того, що українська мова є душею народу, найголовнішою ознакою самоідентифікації української нації, дієвим інструментом згуртування народу, пробудженням національної гідності українців, української національної самосвідомості, українського патріотизму, усвідомлення українського народу як етнічної

спільноти, перетворення її на політично свідому націю, усвідомлення українцями необхідності ліквідації національного поневолення, необхідності створення власної держави; розуміння свого місця і ролі серед інших європейських народів. Молоді греко-католицькі священики намагалися покращити матеріальне становище свого народу, витягнути його зі стану неосвіченості, захистити гідність, належно оцінити почуття і думки, висловлені рідною мовою, звеличати українську культуру. З ініціативи греко-католицького духовенства 1808 року у Львові було створено греко-католицьку Галицьку митрополію у складі трьох єпископств – Львівського, Перемишльського і Холмського [5, с. 76–86].

Важливим центром національного відродження на західноукраїнських землях на початку XIX століття став Перемишль – центр Греко-католицької єпархії. Тут була семінарія, багаті бібліотеки, українська друкарня, а головне – проживали освічені представники українського духівництва. Вони перетворили Перемишль на центр розвитку національної свідомості на західноукраїнських землях, подібний до того, яким був Харків на східноукраїнських землях. Під опікою Перемишльського греко-католицького єпископа Михайла Левицького та безпосереднім керівництвом його помічника у шкільних справах Івана Могильницького сформувався гурток патріотично налаштованих греко-католицьких священиків. Серед них були яскраві постаті – Йосип Левицький, Йосип Лозинський, Іван Лаврівський та ін. Майже всі вони були пов'язані з віденським інтелектуальним середовищем, що гуртувалося навколо церкви Святої Варвари. Тому цей гурток називали віденсько-перемишльським. Члени цього гуртка стверджували: русини – це представники окремого слов'янського народу, котрий розмовляє тією ж мовою, якою спілкується українське селянство. Вони обґрунтовували, що їхня мова не є діалектами польської чи російської, ані їхньою сумішшю. У Перемишлі 1816 року почало діяти освітнє Товариство галицьких греко-католицьких священиків. Воно мало на меті поширювати серед українських селян нескладні релігійні тексти, поради щодо ведення господарства, написані українською мовою [11, с. 239–240].

Греко-католицькі священики спрямували діяльність передусім на розширення мережі парафіяльних шкіл і права викладання українською мовою. У 1818 році. Товариство заснувало дяківську школу, у якій дяки – тодішні педагоги – навчалися необхідних для викладання знань. Того ж року вони домоглися ведення навчання рідною мовою в початкових школах. Греко-католицьке церковне керівництво отримало дозвіл опікуватися тими школами, в яких греко-католики становили більшість. Зусиллями членів товариства до 1832 року діяло понад 400 початкових шкіл, видано кілька підручників і молитовників, з-під пера греко-католицьких священиків вийшли перші граматики української мови – І. Могильницького (1822), Й. Лозинського (1833), Й. Левицького (1834). Окрім того, І. Могильницький написав науковий трактат польською мовою «Розвідка про руську мову» (1829). Він обстоював ідею самобутності української мови, вказував на її відмінність від польської та російської, обґрунтовував її рівноправне місце серед інших слов'янських мов.

На Закарпатті активним діячем національного руху був греко-католицький священик Михайло Лучкай, автор «Граматики слов'яно-руської». Його підтримували священики Іван Кутка і Василь Довгович, котрі опублікували українською мовою християнський «Катехізис». Діяльність греко-католицьких священиків сприяла утвердженню української мови в народній школі й книгодрукуванні, створила підґрунтя подальшого розвитку національного відродження на західноукраїнських землях у першій половині XIX століття.

У 30-х роках XIX століття. центром західноукраїнського національного пробудження став Львів, а його активістами – молоді патріотично налаштовані семінаристи. Їхнім лідером був 21-річний Маркіян Шашкевич, славний літературний таланти, глибоке знання і відчуття народної мови якого доповнювалися високою освіченістю й науковим хистом Івана Вагилевича та натхненною енергійністю й організаторськими здібностями Якова Головацького – товаришів по навчанню у Львівській духовній семінарії. Оскільки вони спілкувалися лише українською мовою, їх називали «руською трійцею». У 1832 році навколо них об'єдналися майже два десятки молодих священиків, семінаристів і світських інтелігентів у гурток «Руська трійця», що мав чітко визначену мету: перетворити народну мову на мову науки, літератури й вищої школи. За її допомогою народ отримав би вільний доступ до знань і в такий спосіб зміг би покращити своє становище, вирватися зі злиднів, виявити, віками пригнічену самобутність. Проте за цією просвітницькою, культурницькою метою австрійські власті вбачали політичну загрозу – виникнення у Галичині українського національного руху, спрямованого проти австрійського панування. У 1834 році «Руській трійці» заборонили видавати літературну збірку «Зоря». Незважаючи на опір австрійської влади, гурток продовжував роботу, збираючи фольклорний матеріал. Найбільше на цій ниві вирізнявся Я. Головацький, який обійшов майже всю Галичину, Закарпаття та частину Буковини. Не відставав від нього у практичних діях І. Вагилевич. Він виїжджав у гірські райони Галичини й не тільки збирав там фольклор, а й провадив просвіту й агітацію, закликав селян на боротьбу проти порушення національних та соціальних прав [6, с. 238–239].

Розправа над першими провісниками українського національного руху спричинила його призупинення в 30-х роках XIX століття. Національно-культурне відродження українців у Галичині та й у Надніпрянській Україні в 40-х роках XIX століття переросло у політичний рух. Це також було пов'язано з активізацією суспільно-політичного життя у Європі. Цей період характеризувався, окрім усього іншого, боротьбою двох тенденцій. Це засади свободи, рівності, демократії, парламентаризму, проголошені Великою французькою революцією, з одного боку, і намагання правителів, урядів майже усіх європейських держав зберегти старі основи державного життя, абсолютизму, бюрократично-поліційної системи правління – з іншого. Не була в цьому аспекті винятком і Австрійська імперія [14, с. 49]. У середині XIX століття в Австрії назріла революційна ситуація, зумовлена насамперед політичною й економічною кризою. Політична система, заснована на консервації старих порядків, підтриманні абсолютизму, централізації та всевладдя бюрократії, вже не відповідала вимогам часу: в Австрії та Чехії активно розвивалися нові економічні відносини, промисловість і банківська сфера, зміцнювалася національна буржуазія, розпочався культурний розвиток народів імперії, що супроводжувався зростанням впливу інтелігенції у суспільному житті. Окрім глибокої кризи політичної системи, приводом до революції слугували міжетнічні протиріччя у багатонаціональній державі, прагнення народів імперії до культурно-політичної автономії. З 36 млн громадян Австрійської імперії австрійці становили меншість (понад 20 %), а решта народів – угорці, чехи, італійці, поляки, хорвати, словаки, румуни, українці (русини) й словенці – перебували у підпорядкованому становищі, не мали національних автономій і підлягали політиці германізації. У 1840-х роках посилювалися національні рухи народів імперії, головною метою яких стали визнання національної мови та надання культурно-політичної автономії. У 1846 році в Австрії почалася економічна криза: безліч підприємств збанкрутували;

різко зросло безробіття та зменшилася платоспроможність населення; в окремих селянських регіонах почався голод. Австрійський уряд залишався пасивним та не вживав ефективних заходів для виходу з кризи. 13 березня 1848 року почалася буржуазно-демократична революція у Відні, через два дні – в Будапешті. Це привело до повалення реакційного уряду К. Меттерніха та створення уряду з представників дворянства і ліберальної буржуазії. Революція отримала назву «Весна народів» не лише через те, що революційні події в Європі переважно почалися навесні 1848 року, а й тому, що революція була надією на національне і соціальне відродження, широку демократизацію суспільства, утвердження громадянських свобод. Завданням революції було обмеження абсолютизму, демократизація державного ладу, встановлення громадянських прав, свобод, ліквідація середньовічних пережитків, створення культурно-політичної автономії народів. На вулиці австрійських міст вийшли студенти, котрі вимагали свободи друку, громадянської рівності й загального народного представництва.

Під впливом революційних подій 1848 року активізувався національно-визвольний рух у багатьох землях Австрії, де широкі верстви населення активно виступили проти соціального та національного поневолення, абсолютизму, поліційної системи управління, відсутності демократичних прав і свобод, зокрема свободи слова, зборів, товариств, відсутності конституції взагалі. У зв'язку з революційним рухом у країні австрійський уряд видав 25 квітня 1848 року першу австрійську конституцію (так звану конституцію Піллерсдорфа), яка проголошувала Австрію конституційною монархією (без Угорщини та володінь в Італії), визнавалася свобода совісті, друку, зібрань, петицій, союзів, рівність громадян, створювався двопалатний парламент – рейхстаг. Але вже 10 травня вона була зупинена.

Звістка про революційні події в березні 1848 р. донеслася до Галичини, Буковини і Закарпаття, отримавши підтримку всіх верств населення. У Львові, Станіславі, Тернополі, Бережанах, Яворові, Рогатині й інших адміністративних центрах відбулися масові мітинги та демонстрації, почалося формування національної гвардії, визволення політичних в'язнів. Українське населення радо вітало затвердження конституції та запровадження демократичних прав і свобод. Наслідком революційних подій був патент австрійського імператора Фердинанда I від 17 квітня 1848 року та оголошення, що з 15 травня 1848 року у Галичині «всі панщинні роботи і підданські данини скасовуються... за рахунок держави».

Під впливом революції на західноукраїнських землях поживався національно-визвольний рух. Революційні події 1848 року сприяли українцям Галичини в їхній боротьбі за національне відродження, у процесі якого українці почали відчувати себе як нація – територіально об'єднаною етнічною спільнотою, що усвідомлювала історичну, культурну й економічну єдність, мала спільне бачення майбутнього [13, с. 44]. Революція 1848 року дала поштовх і до національного самовизначення українців на використання ними не лише літературних і наукових праць, а й політичних засобів. Ідея української самобутності стала інтенсивно перетворюватися на ідею національної самостійності, втілюючись у політичному прагненні до крайової автономії.

Активізація українського національно-визвольного руху в Галичині була також пов'язана з діяльністю польських політичних діячів, які 13 березня 1848 року створили у Львові польську Центральну Раду Народову – політичну організацію, мета якої було відродження Польщі та надання їй автономного статусу у складі Австрійської імперії. Керівники польського національного руху розглядали Галичину як плацдарм для відбудови польської держави, а тому будь-який вияв

українства сприймався вороже. Ця шовіністична політика проявилася в березневій петиції імператорові, яку підготував Франц Смолка від імені Польської Ради Народової. В петиції вказано, що в Галичині є тільки польська нація, про українців не згадувалось жодним словом. Поляки вимагали відбудови Польщі і передачі їм усієї влади в Галичині. Зневага керівників польського національного руху до українського народу спонукала українське населення Галичини до консолідації українських патріотичних сил і протидії таким намірам. Українське питання постало в Австрії вперше як політична проблема [9, с. 32–33]. Як наслідок, у 1848 році в Львові було створено Головну Руську раду – першу українську політичну організацію, яку очолив Григорій Яхимович. Він належав до відомих українських інтелігентів Галичини першої половини XIX століття, які були виразниками народної совісті і моралі та формулювали соціальні й історичні цілі народу, а також зберігали і примножували його духовні цінності.

Народився Г. Яхимович 16 лютого 1792 року у с. Підбірці (нині село у Пустомитівському районі Львівської області) в сім'ї греко-католицького священика. Середню освіту здобув у Львівській гімназії. 26 вересня 1816 року митрополит УГКЦ М. Левицький висвятив його на священика в парафіяльній церкві св. Варвари у м. Відні, що дозволило йому вступити в столичний Теологічний інститут св. Августина з метою написання та захисту дисертації. Виконавши це завдання, Г. Яхимович отримав ступінь доктора богослов'я. Після повернення до Львова він очолював кафедру релігії (з 1819), був професором педагогіки (з 1825) та теології (з 1837) у Львівському університеті. У 1836 році він отримав науковий ступінь доктора філософії (того ж року у Львові була видана його монографія «Про правила, за якими слов'яни грецького обряду вираховують свято Великодня»), а в 1837 році – був обраний деканом теологічного факультету Львівського університету. У липні 1841 року папа римський Григорій XVI іменував його єпископом-суфраганом (єпископом-помічником) митрополита Михайла Левицького з титулом єпископа Помпеолітанського [3, с. 343].

У 1848 році відбулися значні зміни в житті Г. Яхимовича, адже саме тоді він перейшов від політичного нейтралітету й обмеження своїх інтересів релігією та наукою до активного громадсько-політичного життя, ставши завдяки своєму моральному авторитету лідером національного відродження галицьких українців. Він поклав на себе відповідальність за визначення і спрямування найкращого майбутнього розвитку своєї нації: брав участь у «азбучній війні» проти заміни кирилиці латинським алфавітом, був членом Собору руських учених, дбав за чистоту східно-католицького обряду; сприяв розвитку шкільної освіти (разом з Михайлом Куземським відкрили кілька десятків народних шкіл); добивався запровадження викладання української мови у школах Галичини, переконував духовенство вживати українську мову під час проповідей [12, с. 19–21].

Також Г. Яхимович був одним із авторів програми Головної Руської Ради, яка набула форми маніфесту та зводилася до таких основних завдань: 1) поділ Галичини по річці Сян на дві окремі політико-адміністративні провінції: Східну Галичину (у ній переважали українці) і Західну Галичину (у ній переважали поляки); 2) об'єднання Північної та Південної Буковини з українською Галичиною в окремий коронний край, але в межах Австрійської імперії; 3) запровадження викладання українською мовою в усіх навчальних закладах, у тому числі професійних, вищих і середніх, та як офіційної у всіх державних органах і установах; 4) утворення окремих національних збройних сил Східної Галичини; 5) визнання етнічно-історичної єдності та культурно-національної самобутності українського народу;

б) формування окремого місцевого парламенту Східної Галичини та представництво українських депутатів у парламенті Австрійської імперії; 7) опублікування всіх урядових розпоряджень, а також видання газет, книжок, у тому числі шкільних підручників та навчальних посібників українською мовою; 8) заміщення посад в органах адміністративного апарату галицькими українцями; 9) скасування кріпацтва у селах Галичини та наділення селян земельними ділянками за рахунок поміщицького землеволодіння. Головна Руська Рада у своєму маніфесті зазначала, що українці Галичини та Наддніпрянщини є єдиним народом, а пращури українців мали свою державність, культуру, право, мову, були народом, який «рівнявся славі найзаможнішим народам Європи». Маніфест закінчувався лаконічним патріотичним гаслом: «Будьмо тим, чим бути можемо і повинні. Будьмо народом». Рішучі вимоги українців зумовили активну протидію польської сторони. Поляки, на противагу українській організації, ініціювали створення полонофільського комітету – Руського собору. Щодо австрійської влади, то вона відкинула політичні вимоги українців, але пішла на значні поступки у культурній сфері. Відчувши послаблення, українська громада активізувала діяльність. Виявами цієї активності стали: видання першої у Львові газети українською мовою – «Зорі Галицької» (1848–1852); скликання з'їзду діячів науки та культури – Собору руських учених (1848); заснування культурно-освітнього Товариства «Галицько-Руська матиця» з метою видання книжок для народу (1848); відкриття у Львові Народного дому з українською бібліотекою, музеєм і народним клубом (1848); створення у Львівському університеті кафедри української мови (1849).

У середині XIX століття українська спільнота набула першого досвіду парламентаризму [2, с. 30–31]. У скликаному в липні 1848 року Австрійському парламенті інтереси українців представляли 39 із 96 депутатів від Галичини. Склад українських депутатів повністю відображав соціальний стан Галичини: 27 селян, 9 священиків, 3 інтелігенти [1, с. 68–70]. Одним із них був Г. Яхимович. Першочерговим завданням рейхстагу на той час була розробка та прийняття Конституції держави. Було сформовано конституційну комісію, до складу якої увійшли кращі юристи Австрійської імперії й авторитетні політичні діячі на чолі з міністром внутрішніх справ Австрії Ф. Піллесдорфом. З-поміж українців до складу цієї комісії увійшов тільки Г. Яхимович як визначний політик, науковець і представник греко-католицького духовенства. Депутати від українського народу в австрійському парламенті виступали за безплатне скасування кріпацтва, поліпшення становища селян, розглядали різні аспекти національних відносин (зокрема подали петицію, яку підписали 15 тис. осіб, що містила вимогу поділу Галичини на польську й українську частини) [8, с. 21].

Наприкінці першої половини XIX століття революційна хвиля, сягнувши свого піку, поступово пішла на спад. Франц-Йосиф I розпочав переговори з російським царем Миколою I про інтервенцію. Імператор Австрії звернувся за допомогою до Росії. Цар Микола I відправив до Угорщини стотисячний корпус на чолі з фельдмаршалом І. Паскевичем. Угорські війська були розбиті, 17 жовтня 1849 року видано імператорський патент про повне підпорядкування Угорщини Австрії та відміну її конституції. Австрійська імперія була врятована з допомогою російського війська. За цих обставин абсолютно логічним був наступ реакції. Консервативні сили Австрійської імперії одна за одною почали відвойовувати втрачені позиції. Прийняті раніше в Угорщині, Венеції, Мілані, Ломбардії конституції були скасовані, введено військово-польові суди, почалися репресії – арешти і страти. Стала відновлюватись абсолютистська система правління, було розпущено

австрійський парламент, а 31 грудня 1851 року імператорським патентом скасовано конституцію 1849 року [14, с. 54]. У нових умовах, коли абсолютизм відновив свої права, Головна руська рада виходила за межі жорстко централізованої системи імперії та 1851 року була розпущена.

Отже, внаслідок революційних подій 1848–1849 років в Австрійській імперії було обмежено владу імператора, проголошено конституцію, створено парламент, скасовано кріпосне право, інші складові феодального ладу, реформовано центральні й деякі місцеві органи влади тощо. Ці й інші зрушення позитивно відобразилися на житті західноукраїнських земель, активізували суспільну діяльність населення, зокрема у культурній сфері.

Революція 1848–1849 років, загостривши соціальні суперечності, сприяла піднесенню національно-визвольних рухів. На жаль, ні польський національний рух, очолюваний Центральною Радою Народовою, котрі заявили про свою прихильність до демократії та обіцяли справедливе розв'язання національних питань, не визнали за українським народом права на політичне самовизначення, ігнорували його національні інтереси. Цим вони відштовхнули від себе українське населення, підірвали єдність усіх революційних сил, примусили лідерів західноукраїнських суспільно-політичних організацій шукати компроміс з центральною владою Австрії.

Революція довела хибність теорій німецько-австрійських учених та ідеологів про «історичні», домінуючі нації й «неісторичні», другорядні, де перші покликані панувати, інші – підпорядковуватися. Під першими розуміли нації, які були в економічному та політичному плані розвинені, мали свою еліту, історію, культуру, мову тощо. До них зараховували німців, угорців, італійців, поляків, до категорії «неісторичних», неповноцінних – чехів, словаків, словенців, румунів, хорватів, українців, сербів тощо. У революції взяли участь усі без винятку європейські народи, які масово усвідомлювали національну самобутність та інтереси. Недарма її назвали «весною народів». Революція пробудила в них придушені правлячими колами національну свідомість, державницькі прагнення, потяг до рідної мови, культури, історії. Слова «свобода», «національна самостійність», «державність» стали синонімами [14, с. 55]. Революція 1848–1849 років мала важливе значення для населення західноукраїнських земель. Вона, зокрема, значно вплинула на соціально-економічне та політичне становище галицьких українців; сприяла зростанню національно-політичної свідомості українців; консолідації української та інших поневолених націй Австрійської імперії; стала початком національно-визвольної боротьби українського народу, зближенню українців Східної Галичини, Північної Буковини і Закарпаття; було скасовано панщину та кріпосні повинності; аграрна реформа допомагала розвитку ринкових відносин; селяни здобули громадянські права; широкі народні маси долучилися до політичного життя; українці здобули право взяти участь у виборах до парламенту, отримали досвід політичної боротьби. Революція спонукала західноукраїнську інтелігенцію перейти від культурницької до політичної діяльності зі захисту крайової автономії, створення першої української політичної організації – Головної руської ради. Скориставшись наданими політичними правами та свободами, українські діячі вибороли місця в Австрійському парламенті, почали впливати на політичне життя у Східній Галичині та Буковині, захищати національні права й інтереси.

Важливу роль у відродженні національної свідомості українців Галичини і в процесі революції і після неї відіграв, як вище зазначалося, Г. Яхимович, адже в другій половині XIX століття розпочалося відновлення боротьби за політичні та культурні права усієї України, а відтак формувалися передумови відродження

національної державності 1917–1920 років. З часу утворення Головної Руської Ради і до останніх днів свого життя Г. Яхимович був духовним і політичним лідером українців Галичини. Він активно відстоював права української мови, проводив переговори з імператором і вищим керівництвом держави з приводу захисту національних інтересів українців, спонсорував навчання талановитої української молоді тощо. Крім громадсько-політичної, церковної, адміністративної та наукової діяльності, Г. Яхимович займався також іншими справами, в яких проявив себе як людина зі значною кількістю талантів. Серед іншого, він сконструював машину для косіння трави та розробив план пароплавного сполучення на річці Сян. За видатні заслуги перед Австрійською імперією його було нагороджено дворянським титулом барона й орденом «Командорського хреста Леопольда» (на той час – найвища державна нагорода). Оскільки він за походженням був сином українських селян, то такий державний титул вимагав особливо великої пошани до цієї людини та визнання з боку суспільства та держави [3, с. 346].

23 березня 1860 року Г. Яхимович був затверджений на митрополичий престол у Галичі. Упродовж 1861–1863 років був послом до Галицького крайового сейму. Помер у Львові 17 (29) квітня 1863 року несподівано, не прокинувшись у своєму палаці на горі Святого Юра. На його похорон зібралось близько 20 000 осіб. Був похований на Городецькому кладовищі (знаходився приблизно в районі сучасного приміського вокзалу м. Львова на вул. Городецькій). Наприкінці ХІХ століття цвинтар ліквідували, а труни Г. Яхимовича та його суфрагана і наступника Спиридона Литвиновича з великими почестями перенесли в гробницю Львівської капітули на Личаківський цвинтар [7].

Варто наголосити, що Г. Яхимович відіграв також важливу роль у формуванні політичної свідомості галицьких українців. Його діяльність як священнослужителя, науковця, громадсько-політичного сподвижника та на чолі голови Головної Руської Ради заклала духовний фундамент для боротьби за відродження Української держави на початку ХХ століття, а також давала новому поколінню українських політичних діячів упевненість у правоті своїх державницьких домагань. Сучасна політична ситуація в Україні підвищує інтерес до політичних поглядів Г. Яхимовича, що має сприяти об'єднанню української нації з метою збереження національної державності. Інтелектуальна спадщина Г. Яхимовича займає визначне місце в історії українського народу. Історико-правові дослідження його цікавих політичних поглядів є значним внеском у сучасні процеси державотворення в Україні.

Список використаних джерел

1. *Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М.* Час народів. Історія України ХІХ століття: навчальний посібник / за заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 68–70.
2. *Аркуша О. Г.* Формування образу «ідеального» українського депутата: історія і сучасність // *Український парламентаризм і політична культура суспільства* / [відп. ред. М. Литвин]; Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. Львів, 2012. С. 30–31.
3. *Бедрій М. М.* Діяльність Григорія Яхимовича на чолі Головної Руської Ради // *Релігійний чинник в історії права, держави держави та юридичної думки: матеріали ХХХІV Міжнародної історико-правової конференції 27–29 травня 2016 р., м. Тисмениця* / ред. колегія: І. Б. Усенко (голова), А. Ю. Іванова (відп. секр.), В. Є. Кириченко, Н. М. Крестовська, О. О. Малишев, І. В. Музика, Є. В. Ромінський, О. Н. Ярмиш. Київ; Херсон: ФОП Грін Д. С., 2016. С. 342.

4. *Бойко І. Й.* Галичина у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини (1772–1918): навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – С. 42.
5. *Бойко І. Й.* Роль Української греко-католицької церкви у відродженні Української держави // Релігійний чинник в історії права, держави та юридичної думки: матеріали XXXIV Міжнародної історико-правової конференції 27–29 травня 2016 р., м. Тисмениця / ред. колегія : І. Б. Усенко (голова), А. Ю. Іванова (відп. секр.), В. Є. Кириченко, Н. М. Крестовська, О. О. Малишев, І. В. Музика, Є. В. Ромінський, О. Н. Ярмиш. Київ; Херсон: ФОП Грін Д. С., 2016. С. 76–86.
6. *Бойко О. Д.* Історія України. Київ: Академвидав, 2007. С. 238–239.
7. Григорій (Яхимович). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Григорій_\(Яхимович\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Григорій_(Яхимович))
8. Згадка про Григорія Яхимовича / упор. А. Жукровський, О. Огірко, А. Лепак. Львів, 2013. С. 21.
9. *Кузутяк М.* Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.). Івано-Франківськ, 1993. С. 8.
10. *Кульчицький В. С., Тищик Б. Й., Бойко І. Й.* Галицько-Волинська держава (1199–1349): монографія. Львів, 2006. С. 273.
11. *Мицик Ю. А., Бажан О. Г., Власов В. С.* Історія України: навчальний посібник. 3-тє вид., допов. і переробл. Київ: Вид. дім. «Києво-Могилянська академія», 2010. С. 239–240.
12. *Рудянин І. П.* До питання про участь Григорія Яхимовича у громадському та політичному житті Східної Галичини // Збірник навчально-методичних матеріалів і наукових статей історичного факультету Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Луцьк, 2007. Вип. 13. С. 19–21.
13. *Сарбей В. Г.* Національне відродження України. Київ: Вид. Дім «Альтернативи», 1999. Т. 9. С. 44.
14. *Тищик Б. Й.* Історія держави і права Австрії та Австро-Угорщини (X ст. – 1918 р.): навчальний посібник. Львів: Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2003. С. 49.
15. *Щодра О.* Історична географія України від найдавніших часів до кінця XVIII століття. Львів, 2016. С. 126, 148–150.

References

1. Arkusha, O. H., Kondratiuk, K. K., Mudryj, M. M., & Sukhyj, O. M. (2016). *Chas narodiv. Istorii Ukrainy KhIKh stolittia: Navchal'nyj posibnyk*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka.
2. Arkusha, O. H. (2012). Formuvannia obrazu «ideal'noho» ukrains'koho deputata: istoriia i suchasnist'. *Ukrains'kyj parlamentaryzm i politychna kul'tura suspil'stva. M. Lytvyn (Red.); Natsional'na akademiia nauk Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Kryp'iakevycha*. L'viv, 30–31.
3. Bedrij, M. M. (2016). Diial'nist' Hryhoriia Yakhymovycha na choli Holovnoi Rus'koi Rady. *Relihijnyj chynnyk v istorii prava, derzhavy derzhavy ta iurydychnoi dumky: materialy XXXIV Mizhnarodnoi istoriko-pravovoi konferentsii 27–29 travnia 2016 r., m. Tysmenytsia. Kyiv–Kherson: FOP Hrin' D. S.*, 342.
4. Bojko, I. J. (2017). *Halychyna u derzhavno-pravovij systemi Avstrii ta Avstro-Uhorschyny (1772–1918)*. L'viv: LNU imeni Ivana Franka.
5. Bojko, I. J. (2016). Rol' Ukrains'koi hreko-katolyts'koi tserkvy u vidrodzhenni Ukrains'koi derzhavy. *Relihijnyj chynnyk v istorii prava, derzhavy derzhavy ta iurydychnoi dumky: materialy XXXIV Mizhnarodnoi istoriko-pravovoi konferentsii 27–29 travnia 2016 r., m. Tysmenytsia. Kyiv–Kherson: FOP Hrin' D. S.*, 76–86.
6. Bojko, O. D. (2007). *Istorii Ukrainy*. Kyiv: Akademvydav.
7. *Hryhorij (Yakhymovych)*. Retrieved from: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Hryhorij_\(Yakhymovych\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Hryhorij_(Yakhymovych))
8. Zhukrovskiy, A., Ohirko, O., & Lepak, A. (2013). *Zghadka pro Hryhoriia Yakhymovycha*. L'viv.

9. Kuhutiak, M. (1993). *Halychyna: storinky istorii. Narysy suspil'no-politychnoho rukhu (XIX st. – 1939 r.)*. Ivano-Frankivs'k.
10. Kul'chyts'kyj, V. S., Tyschuk, B. J., & Wojko, I. J. (2006). *Halyts'ko-Volyns'ka derzhava (1199–1349)*. L'viv.
11. Mytsyk, Yu. A., Bazhan, O. H., & Vlasov, V. S. (2010). *Istoriia Ukrainy: Navch. posib. Kyiv: Vyd. dim. «Kyievo-Mohylians'ka akademiia»*.
12. Rudianyn, I. P. (2007). Do pytannia pro uchast' Hryhoriia Yakhymovycha u hromads'komu ta politychnomu zhytti Skhidnoi Halychyny. *Zbirnyk navchal'no-metodychnykh materialiv i naukovykh statej istorychnoho fakul'tetu Volyns'koho natsional'noho universytetu im. Lesi Ukrainky*, 13, 19–21.
13. Sarbej, V. H. (1999). *Natsional'ne vidrozhennia Ukrainy*. Kyiv: Vydavn. Dim «Al'ternatyvy», T. 9.
14. Tyschuk, B. J. (2003). *Istoriia derzhavy i prava Avstrii ta Avstro-Uhorschyny (X st. – 1918 r.)*. L'viv : Yuryd. f-t L'viv. nats. un-tu imeni Ivana Franka.
15. Schodra, O. (2016). *Istorychna heohrafiia Ukrainy vid najdavnishykh chasiv do kintsia XVIII stolittia*. L'viv.

*Стаття: надійшла до редакції 01.03.2018
прийнята до друку 03.03.2018*

**GREGORY YAKHIMOVICH – FAMOUS UKRAINIAN PUBLIC
AND POLITICAL FIGURE: MILESTONES OF LIFE
AND ROLE IN THE NATIONAL REVIVAL IN GALICIA
IN THE FIRST HALF OF THE NINETEENTH CENTURY**

I. Boyko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universitetska Str., Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

The article analyzes the social and political activities of Gregory Yakhimovich – famous Ukrainian public and political figure in the context of national revival in Galicia in the first half of the nineteenth century. Characterized the life and career of G. Yakhimovich. Reveals the background and consequences of the national revival in Galicia in the first half of the nineteenth century. Considerable attention was paid to the analysis of the influence of Gregory Yakhimovich on the national revival in Galicia in the period under study.

It is noted that G. Yakhimovich played an important role in the revival of the national consciousness of Ukrainian Galicia, and during the revolution and after it played, as noted above, G. Yakhimovich, because in the second half of the nineteenth century. the restoration of the struggle for the political and cultural rights of all of Ukraine began, and thus the preconditions for the revival of the national statehood of 1917–1920 were formed. Since the formation of the Main Russian Council and until the last days of his life, G. Yakhimovich was a spiritual and political leader of the Ukrainians of Galicia. He actively defended the rights of the Ukrainian language, negotiated with the emperor and the supreme leadership of the state regarding the protection of the national interests of Ukrainians, sponsored the training of talented Ukrainian youth, etc. In addition to socio-political, church, administrative and scientific activities, G. Yakhimovich also engaged in other affairs, in which he manifested himself as a person with a significant amount of talent. Among other things, he designed a grass mowing machine and developed a spray plan on the Xiang River. For his outstanding achievements in the Austrian Empire, he was awarded the noble title of the Baron and the Order of the

Commander's Cross of Leopold (at that time, the highest state award). Since he was the son of the Ukrainian peasants, this state title demanded a great deal of respect for this person and recognition from the side of society and the state.

In addition to socio-political, church, administrative and scientific activities, G. Yakhimovich also engaged in other affairs, in which he manifested himself as a person with a significant amount of talent. Among other things, he designed a grass mowing machine and developed a spray plan on the Xiang River. For his outstanding achievements in the Austrian Empire, he was awarded the noble title of the Baron and the Order of the Commander's Cross of Leopold (at that time, the highest state award). Since he was the son of the Ukrainian peasants, this state title demanded a great deal of respect for this person and recognition from the side of society and the state.

It is shown that G. Yakhimovich also played an important role in shaping the political consciousness of the Galician Ukrainians. His work as a clergyman, scholar, social-political and at the head of the President of the Russian Parliament laid the spiritual basis for the struggle for the revival of the Ukrainian state in the early twentieth century and gave a new generation of Ukrainian political leaders belief in the rightness of their state claims. The current political situation in Ukraine boosts interest in the political views of G. Yakhimovich, which should facilitate the unification of the Ukrainian nation for the purpose of preservation of national statehood. The intellectual legacy of G. Yakhimovich occupies a prominent place in the history of the Ukrainian people. Historical and legal study of his interesting political views is a major contribution to modern processes of state-building in Ukraine.

Keywords: national revival, Gregory Yakhimovich, the Supreme Ruthenian Council, Galicia, Austrian Empire.